

УДК 377:37.011.3-051:811.161.2].091.33:001.8

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1\(31\)-1570-1582](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1(31)-1570-1582)

Паламар Світлана Павлівна кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник декана факультету педагогічної освіти з наукової роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (050) 744-46-35, <https://orcid.org/0000-0001-6123-241X>

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЛІЦЕЮ

Анотація. У статті розглядається проблема формування дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури в освітньому середовищі ліцеїв України в контексті сучасних освітніх реформ. Постановка проблеми обумовлена необхідністю адаптації національної системи освіти до нових вимог, що виникають в умовах глобалізації та європейської інтеграції. Автори акцентують увагу на важливості інтеграції компетентнісного підходу у програми підготовки педагогів, що сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних навичок. В статті аналізуються основні виклики, з якими стикаються вчителі, такі як недостатня кількість комплексних модулів з дослідницьких методологій, обмежений доступ до сучасних дослідницьких матеріалів та розрив між теорією і практикою. Визначено, що ліцеї можуть стати платформою для спеціалізованого навчання, яке відповідає різним інтересам учнів і сприяє їх глибокому зануренню у вибрану сферу. Дослідження також підкреслює значення академічної свободи, проголошеної Законом України «Про освіту», яка забезпечує автономію учасників освітнього процесу. Важливим аспектом є формування дослідницької компетентності як інтегрованої особистісно-професійної якості, що включає мотивацію до наукового пошуку та володіння методологією педагогічного дослідження. Стаття містить рекомендації щодо підвищення професійної компетентності вчителів через участь у наукових дослідженнях, професійне навчання та використання сучасних технологій. Висновки підтверджують, що розвиток дослідницької компетентності вчителів є ключовим чинником для забезпечення високої якості освіти в Україні. Крім того, акцентується увага на необхідності створення умов для самоосвіти вчителів, що дозволить їм постійно вдосконалювати свої знання та навички. Важливим є також розвиток професійних спільнот, які сприятимуть обміну досвідом і

підтримці колег у їхньому професійному зростанні. Завдяки цим заходам можна очікувати покращення якості викладання української мови та літератури, а також підвищення мотивації учнів до навчання і самостійного дослідження.

Ключові слова: дослідницька компетентність; вчителі української мови та літератури; методи формування дослідницької компетентності; проєктний підхід; проєктна діяльність; учні; освітнє середовище; дослідницькі уміння і навички.

Palamar Svitlana Pavlivna Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Deputy Dean of the Faculty of Pedagogical Education for Research, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, 02154, tel.: (050) 744-46-35, <https://orcid.org/0000-0001-6123-241X>

DEVELOPMENT OF THE RESEARCH COMPETENCE OF THE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHER IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE LYCEUM

Abstract. The article deals with the problem of forming the research competence of teachers of Ukrainian language and literature in the educational environment of lyceums in Ukraine in the context of modern educational reforms. The problem is stipulated by the need to adapt the national education system to the new requirements arising in the context of globalisation and European integration. The authors emphasise the importance of integrating a competence-based approach into teacher training programmes, which contributes to the development of critical thinking and analytical skills. The article analyses the main challenges faced by teachers, such as the lack of comprehensive modules on research methodologies, limited access to modern research materials, and the gap between theory and practice. It is determined that lyceums can become a platform for specialised learning that meets the different interests of students and promotes their deep immersion in the chosen field. The study also emphasises the importance of academic freedom, proclaimed by the Law of Ukraine 'On Education', which ensures the autonomy of participants in the educational process. An important aspect is the formation of research competence as an integrated personal and professional quality, which includes motivation for scientific research and mastery of the methodology of pedagogical research. The article contains recommendations for improving the professional competence of teachers through participation in research, professional training and the use of modern technologies. The conclusions confirm that the development of teachers' research competence is a key factor in ensuring high quality education in Ukraine.

In addition, the authors emphasise the need to create conditions for teachers' self-education, which will allow them to constantly improve their knowledge and skills. It is also important to develop professional communities that will facilitate the exchange of experience and support colleagues in their professional development. These measures are expected to improve the quality of teaching Ukrainian language and literature, as well as increase students' motivation to learn and research.

Keywords: research competence; teachers of Ukrainian language and literature; methods of forming research competence; project approach; project activities; students; educational environment; research skills.

Постановка проблеми. У руслі сучасних тенденцій розвитку освіти відбувається переорієнтація національної системи освіти України на кінцевий результат, викладений у термінах компетентнісного підходу, а також формування національної системи кваліфікацій (НСК), узгодженої з європейською системою кваліфікацій (ЄСК). Ядром Національної системи кваліфікацій (НСК) є національна рамка (framework) кваліфікацій (НРК), що дає змогу вимірювати, порівнювати і співвідносити одне з одним досягнення в галузі навчання та встановлювати відповідності між усіма дипломами (або сертифікатами) освіти і навчання. НРК має стати орієнтиром для формування освітніх стандартів усіх рівнів. І розвиток дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури є актуальним питанням у контексті сучасних освітніх реформ.

У швидкозмінному освітньому просторі України існує нагальна потреба у формуванні дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури. Інтеграція компетентнісного підходу в програми підготовки вчителів має важливе значення не лише для розширення профільних знань, а й оволодіння навичками, необхідними для ефективної дослідницької та педагогічної практики. Це відповідає світовим тенденціям в освіті, які підкреслюють важливість розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та глибокого розуміння освітніх методик і технологій.

Вчителі української мови та літератури стикаються з труднощами в адаптації до нових освітніх стандартів і методологій, які сприяють розвитку дослідницьких практик. Серед цих викликів можна виокремити брак комплексних модулів, зосереджених на дослідницьких методологіях та їхньому застосуванні в класі, бар'єри, пов'язані з доступом до сучасних дослідницьких матеріалів та можливостей професійного розвитку (зокрема академічна мобільність з метою обміну досвідом, вивчення зарубіжних досліджень через низький рівень володіння англійською мовою тощо). Також, існує розрив між теоретичними знаннями та практичним застосу-

ванням у класі, що заважає вчителям ефективно інтегрувати дослідження у свою педагогічну практику. Саме ліцеї пропонують спеціалізовані напрямки, які задовольняють різні інтереси та кар'єрні шляхи, такі як класичні дослідження, природничі науки, мови, мистецтво та соціальні науки, що в свою чергу дозволяє учням глибоко зануритися в обрану ними сферу, водночас здобуваючи всебічну освіту. Академічне середовище ліцею сприяє розвитку дисципліни та інтелектуальної допитливості, озброюючи учнів необхідними навичками для майбутнього життя. Враховуючи мовні питання в умовах війни на території України, вчителі української мови та літератури мають змінити підхід до викладання предмету і зосередитись на питомих українських цінностях і тенденціях, відійти від наслідування методики радянського союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміни в суспільстві, поява нових технологій, підвищення вимог до якості освіти вимагають від учителя не лише передавати знання, а й формувати в учнів дослідницькі навички, критичне мислення та здатність до самостійного здобуття знань.

Розуміння сутності компетентності значно збагатили дослідження таких авторів, як С. Сисоєва, Л. Бачієва, І. Драч, І. Зязюн, В. Мигаль, Г. Горелікова, В. Крутов, В. Сидоренко та інших. Питання формування дослідницької компетентності педагога в умовах безперервного освітнього процесу активно досліджується такими вченими, як: Н. Бібик, Л. Базиль, С. Сисоєва, В. Кремінь, О. Савченко, Г. Щедровицький, та іншими. Низка дослідників у галузі методики навчання української літератури, таких як: Г. Бійчук, Н. Логвиненко, А. Ситченко, В. Снегірьова, підкреслюють надзвичайну важливість дослідницької компетентності в сучасній освіті.

М. Головань, В. Яценко зазначають, що «дослідницька компетентність поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності» [3, с. 61].

Дослідники М. Матяшич, Я. Вогрінц наголошують, що розвиток дослідницької компетентності є важливою частиною навчальних програм, оскільки це сприяє підвищенню якості освіти майбутніх учителів. Науковцями описане визначення дослідницької компетентності як багатогранного поняття, що включає в себе критичне мислення, самокероване навчання та організаційні навички, необхідні для ефективного дослідження [15].

Зарубіжні дослідники М. Больє, К. Реболledo, Р. Лісіллур визначають і пропонують компетентності, які необхідні для успішного спільного

дослідження, зокрема: компетентність, що охоплює межі, яка представляє здатність дослідників плавно переходити від академічного середовища до середовища практиків; рефлексивна компетентність, яка дозволяє дослідникам вчитися на кожному спільному дослідницькому проекті, в якому вони беруть участь, і далі вдосконалювати свою межову компетентність [13].

І. Мороз описала модель дослідницької компетентності учня з історії, зазначивши, що базисом дослідницької компетентності з історії є знання здобуті учнем як в навчальному процесі так і поза ним, а провідним складником історичної дослідницької компетентності є навчально-дослідницькі вміння. Саме вони в освітньому процесі «приводять в рух» знання [5].

О. Хромченко, зазначив, що «досліджуючи проблеми розвитку творчої особистості в процесі науково-дослідної діяльності, вчені виокремлюють такі складники дослідницької діяльності, як: знання та способи діяльності, дослідницькі вміння, що віддзеркалюють змістовно-операційний компонент; готовність до розв'язання нових проблем пошукового характеру, емоційно-ціннісне ставлення до виконання цього виду роботи відображає мотиваційний компонент; здатність до актуалізації знань, засвоєних у процесі дослідницької діяльності. Результатом виконання цієї роботи є розвиток уміння працювати з різними джерелами інформації, бачити новизну у стандартній ситуації, визначати проблему, висувати гіпотези щодо її розв'язання, оволодівати методикою дослідження. Дослідницька діяльність як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності виникає в результаті пошукової активності особистості. Ця діяльність передбачає також аналіз отриманих результатів, їх оцінку та формулювання гіпотез. Успішність та результативність цього виду роботи залежить від наявності дослідницьких здібностей» [10, С. 183].

В. Ланкіна висвітлила огляд концептуальних і теоретичних характеристик дослідницької компетентності для кращого розуміння діяльності, яку вчителі повинні забезпечувати на уроках для розвитку навичок, необхідних для проведення наукової, інноваційної та дослідницької роботи в підході до вирішення проблем [14].

Ш. Ацаури, Х. Хадянто, С. Супіан дослідили вплив впровадження Стратегії директора щодо підвищення професійної компетентності вчителя і визначили, що ефективно керівництво директора може значно спростити процес підвищення професійної компетентності вчителів завдяки регулярним зустрічам, мотивації, компетентнісному підходу до навчання та забезпеченню необхідних умов для роботи, а добре продумана розроблена стратегія директора може суттєво пришвидшити професійний розвиток педагогів, якщо вона включає регулярні зустрічі, мотивацію, компетентнісний підхід до навчання та створення сприятливих умов для роботи [12].

І. Щербань, В. Савченко здійснили порівняльний аналіз поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняних і зарубіжних джерелах та з'ясували, що вчені одногласно відносять дослідницьку компетентність до однієї з ключових та називають її основою формування професійної компетентності. Здійснений аналіз наукової літератури дозволив вченим констатувати, що «вітчизняні дослідники визначають дослідницьку компетентність як інтегральну особистісну якість, складне особистісне утворення, що поєднує в собі знання, уміння, навички та досвід діяльності дослідника і характеризується вмотивованістю та ціннісним ставленням до дослідницької діяльності; виділяють когнітивний, праксеологічний, аксіологічний та соціально-поведінковий компоненти; формування цієї компетентності вбачають у здійсненні та організації дослідницької діяльності, позитивному ставлення до неї та усвідомленні її значущості незалежно від того, виконується вона особисто або спільно» [11, С.243-244].

Я. Галета здійснив аналіз методів формування дослідницької компетентності у майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін. Наголосив на важливості використання інтерактивних методів, які стимулюють самостійність, творчий підхід до вирішення завдань та розвиток критичного мислення. Науковець зазначив: «Реформи, що впроваджені у сфері освіти в Україні, призвели до зміни освітньої парадигми, встановили нові вимоги до якості навчально-виховного процесу та його результатів. Це вимагає від вчителя освоєння нових функцій, засвоєння нового змісту діяльності, а також пошуку та впровадження сучасних методик та технологій навчання. Крім того, необхідна побудова освітнього процесу на основі результатів власної дослідницької діяльності та системної науково-дослідницької роботи учнів [2].

Д. Стрижак, Н. Шиян, С. Стрижак, А. Криворучко обґрунтували технологію формування дослідницької компетентності учнів при вивченні хімії у закладах загальної середньої освіти у єдності мотиваційно-цільового, змістово-процесуального, рефлексійно-оцінного блоків та наведено результати експериментальної перевірки її ефективності та представили аналіз результатів експериментальної роботи, який засвідчив ефективність запропонованої технології, що підтверджено позитивною динамікою рівнів сформованості дослідницької компетентності в учнів експериментальної групи [9].

Мета статті – є вивчення підходів до підвищення дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури в освітньому середовищі ліцеїв.

Виклад основного матеріалу. Процес глобалізації вплинув на численні аспекти сучасного життя, зокрема на сферу освіти. Високий рівень

розвитку країни зазвичай корелює з підвищеною увагою до освітньої системи та її значення для економічного прогресу. Дослідницька компетентність вчителів є фундаментом для формування інтелектуальних, комунікативних і проектних навичок, а також сприяє розвитку критичного мислення і творчих здібностей.

Освітній процес у ліцеї ґрунтується на взаємодії трьох ключових компонентів: вчителів, здобувачів освіти та навчальних програм. Успішність цього процесу безпосередньо залежить від якості та гармонії між зазначеними елементами. Оволодіння цифровими навичками можливе лише за умови, якщо вчителі приділяють значну увагу науковій діяльності, маючи відповідні компетенції для проведення досліджень, і здатні демонструвати свої наукові знання як у професійній практиці, так і в повсякденному житті.

Дослідницькі характеристики вчителів української мови та літератури та їхні компетенції в контексті основних методів і прийомів дослідження набувають особливої важливості в умовах цифровізації освітньої діяльності. Це підкреслює необхідність постійного професійного розвитку для забезпечення високої якості освіти в сучасному інформаційному середовищі.

Прийняття Закону України «Про освіту» [4] окреслило основні концепції та принципи, що визначають майбутній розвиток освітньої системи. Цей закон проголошує академічну свободу, яка полягає в автономії та незалежності учасників освітнього процесу під час здійснення педагогічної, науково-педагогічної, наукової та інноваційної діяльності. Вона реалізується на основі принципів свободи слова, думки і творчості, а також забезпечує вільне поширення знань і інформації, відкритість у публікації та використанні результатів наукових досліджень з урахуванням певних обмежень. Закон також визначає шляхи формування компетентностей, зазначаючи, що «освітній процес є системою науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості через формування та застосування її компетентностей».

Погоджуючись з визначенням С. Сисоєвої, яка зазначає, що «дослідницька компетентність – це інтегрована особистісно-професійна якість фахівця, яка відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією педагогічного дослідження, особистісно-значущими якостями дослідника, зокрема такими, як інноваційне мислення, здатність до творчої та інноваційної діяльності» [8], зазначимо, що формувати дослідницьку компетентність в учнів на уроках української мови та літератури може тільки той учитель, який сам володіє дослідницькою компетентністю.

Володіння дослідницькими вміннями є критично важливим для вчителів української мови та літератури в ліцеях, оскільки це сприяє не

лише їх професійному розвитку, а й підвищує ефективність навчального процесу: у сучасному освітньому середовищі, що характеризується швидкими змінами та глобалізацією, вчителі повинні мати здатність до самостійного аналізу та оцінки нових методів навчання і педагогічних технологій, а дослідницька компетентність дозволяє їм адаптувати навчальні програми відповідно до потреб учнів та вимог суспільства, що підвищує якість освіти; вчителі, які володіють дослідницькими навичками, здатні стимулювати критичне мислення у своїх учнів, інтегруючи дослідницькі проекти у навчальний процес, що заохочує учнів до самостійного пошуку інформації, аналізу текстів та формування власних думок, зокрема на уроках української мови та літератури, де розвиток аналітичних і творчих здібностей є ключовим; дослідницька діяльність вчителів сприяє формуванню наукового підходу до викладання. Вони можуть використовувати результати власних досліджень для вдосконалення методики навчання та впровадження інноваційних підходів у викладанні української мови та літератури. Це не лише підвищує їх професійний статус, але й забезпечує учням доступ до актуальних знань і новітніх наукових досягнень.

І. Вергун, Р. Вергун, О. Трифоновою обґрунтовано, що основу дослідницької діяльності здобувача освіти складають уміння: «виявляти проблему, формулювати гіпотезу, вибирати відповідні методи дослідження; фіксувати проміжні та остаточні результати дослідження; аналізувати отримані результати; пропонувати шляхи практичного використання результатів» [1].

Для формування дослідницької компетентності в учнів на уроках української мови та літератури вчителі можуть застосовувати сучасні методи і форми взаємодії. Можна виокремити деякі групи методів, що сприятимуть формуванню дослідницької компетентності на уроках української мови та літератури: дослідницькі методи: інтерв'ювання, анкетування, аналіз; евристичні методи: евристичне спостереження, евристична бесіда; когнітивні методи: методи порівняння, аналогія, класифікація, методи евристичного спостереження, ; продуктивні методи: метод портфоліо, метод презентації, метод проєктів, метод проблемно-пошукових завдань; інтерактивні методи: дискусія, «Мозковий штурм», «Дерево рішень», «Займи позицію», «Фішбоун», «Капелюхи де Боно». Проте слід зауважити, що в сучасному швидкозмінному світі вчитель легко може розгубитись у безлічі методів і перенасити урок або зробити його недостатньо ефективним. Щоб запобігти цьому слід дотримуватись даних стратегій:

Інтеграція дослідницьких проєктів в освітній процес ліцеїв: впровадження проєктів, що вимагають від учнів самостійного дослідження

певних тем, пов'язаних з українською мовою та літературою, аналіз літературних творів, порівняння різних авторів або дослідження мовних явищ з різними формами взаємодії (в групах або індивідуально, що сприятиме розвитку колективної та особистої відповідальності).

2. Використання методів наукового пізнання: впровадження наукових методів дослідження, таких як спостереження, експериментування та аналіз даних, дозволить учням отримати практичний досвід у проведенні досліджень (формулювання гіпотези, збір і обробка даних та висновки на основі отриманих результатів, презентація результатів).

3. Розвиток критичного мислення через залучення учнів до дискусій та дебатів на теми, пов'язані з українською мовою та літературою.

4. Використання цифрових інструментів і ресурсів для проведення досліджень може значно підвищити зацікавленість учнів (пошук наукових статей, використання онлайн-бібліотек та баз даних для збору інформації, хмарні технології для обробки даних, інструменти ШІ).

5. Створення умов для самостійної роботи: важливо забезпечити учням можливість для самостійної роботи над дослідницькими завданнями (реферування, тези, стендові доповіді, створення презентацій або участь у наукових конференціях, що формують навички планування та організації власної діяльності).

6. Розвиток творчих навичок і використання творчого потенціалу учнів (заохочення до виявлення креативності і творчого підходу в дослідженні тем).

К. Макагон описав методи, які застосовують для ефективного розвитку навичок самостійної організації дослідницької роботи здобувачів освіти: «Постановка завдань: вчити здобувачів формулювати конкретні завдання для дослідження. Це включає визначення проблеми, пошук відповідних джерел, планування дослідження; Планування часу: вчити здобувачів розподіляти час для проведення дослідження, включаючи час на збір і аналіз даних, написання звіту; Вибір методів дослідження: вчити здобувачів вибирати відповідні методи дослідження в залежності від поставленої проблеми. Аналіз результатів: вчити здобувачів критично оцінювати отримані результати, робити висновки та визначати можливі обмеження дослідження. Презентація результатів: вчити здобувачів ефективно представляти свої дослідницькі відкриття перед аудиторією» [6].

Загалом, учитель української мови і літератури має пронизувати уроки методами, що сприяють розвитку дослідницьких навичок адаптуючи і урізноманітнюючи їх сучасними темами, підходами та освітніми інструментами. Слід пам'ятати, що формування дослідницької компетентності учнів буде успішним за умови сформованої дослідницької компетентності вчителя.

Г. Сердюк зазначає, що «професійна взаємодія з проблеми розвитку дослідницької компетентності здійснюється в процесі самостійного опрацювання навчальних матеріалів та обміну досвідом під час веб конференцій, онлайн-спілкування, чат-консультування та на освітніх платформах для вчителів української мови та літератури. У програмах підвищення кваліфікації дослідницька компетентність не виокремлюється в переліку професійних компетентностей. Результати емпіричного дослідження (анкетування) підтверджують актуальність проблеми розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури. Наразі актуальною є проблема формування науково орієнтованого освітнього середовища в системі науково-методичної роботи закладу, що забезпечує здобуття профільної середньої освіти. Учителі повинні реалізовувати новий зміст освіти через науку, застосовуючи новітні технології навчання» [7].

На основі аналізу наукової літератури, виокремлено низку ключових підходів до підвищення дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури в освітньому середовищі ліцеїв:

1. Технологічний підхід: передбачає створення структурованої матриці, що включає мотиваційну складову, предметну основу, процесуальну частину та результати, що дозволяє систематизувати навчальні заходи та забезпечити чітке планування професійного розвитку вчителів.

2. Інтеграція наукових досліджень у практику: передбачає залучення вчителів до проведення наукових досліджень (участь у конференціях, публікацію статей у наукових журналах та співпрацю з науковими установами).

3. Професійне навчання та підвищення кваліфікації: передбачає регулярні курси підвищення кваліфікації, семінари та тренінги з акцентом на дослідницькі методи і технології, що забезпечує можливість ознайомлення з новими педагогічними практиками та методиками дослідження.

4. Створення умов для самоосвіти: передбачає доступ вчителям до якісних ресурсів для самоосвіти, таких як онлайн-курси, електронні бібліотеки та платформи для обміну досвідом.

5. Використання проектного навчання: передбачає залучення учнів до проектної діяльності, що включає дослідження актуальних тем у сфері української мови та літератури, дозволяє вчителям розвивати уміння і удосконалювати навички через практичний досвід. Проектне навчання стимулює креативність і критичне мислення як у вчителів, так і в учнів.

6. Обмін досвідом: передбачає можливості для академічної мобільності по Україні і за кордоном, формування професійних спільнот серед вчителів української мови та літератури для обміну досвідом, ідеями та ресурсами.

Загалом, реалізація цих підходів забезпечить комплексний розвиток дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури в ліцеях, що позитивно вплине на якість освіти та підготовку учнів до самостійної дослідницької діяльності в майбутньому.

Висновки. Адаптація національної системи освіти до європейських стандартів потребує від педагогів не лише глибоких знань у предметній області, але й умінь для проведення наукових досліджень. Інтеграція компетентнісного підходу в програму підготовки вчителів сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та інноваційного підходу до організації навчання. Аналіз сучасних викликів, з якими стикаються вчителі, таких як недостатня кількість ресурсів для професійного розвитку та обмежений доступ до новітніх дослідницьких матеріалів, сприяє необхідності системних змін у підготовці педагогічних кадрів. Важливим є також створення умов для самоосвіти та професійного зростання вчителів через участь у наукових конференціях, семінарах та тренінгах.

Отже, формування дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури є важливим фактором для забезпечення високої якості освітнього середовища ліцеїв в Україні, що відповідає сучасним вимогам і тенденціям. Результати аналізу сучасних досліджень підтверджують необхідні подальші розвідки в цій галузі, щоб розробити ефективні стратегії та методики підвищення професійної компетентності вчителів української мови та літератури.

Література:

1. Вергун І.В., Вергун Р.В., Трифонова О.М. Формування дослідницької компетентності під час навчання фізики з використанням ІКТ. Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. Вип. 10, Ч. 2. С. 35-39.

2. Галета Я. В. (2024). Методи формування дослідницької компетентності у майбутніх вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 213, 372-377. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-213-373-377>

3. Головань М.С., Яценко В.В. Сутність та зміст поняття “дослідницька компетентність”. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : збірник наукових праць. Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2012. Вип. VII. С. 55-62.

4. Закон України Про освіту. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контрверзи сучасного наукового пізнання: зб. тез всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 8 червня 2021 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2021. 246 с.

6. Макагон К. В. Діагностика готовності педагогів до пошукової діяльності. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць. Випуск 5. Ред. кол.: Л. І. Даниленко (гол. ред.) та ін. К.: Логос, 2001. С. 66–74.

7. Сердюк Г. А. (2023). Розвиток дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури в умовах воєнного стану. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгомана. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 91, 211-216. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.44>

8. Сисоєва С. О. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник. К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС». 2016. 156 с.

9. Стрижак Д. О., Шиян Н. І., Стрижак С. В., & Криворучко А. В. (2023). Формування дослідницької компетентності учнів при вивченні хімії. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Теорія та методика навчання природничих наук, 4, 154-164. DOI: 10.31652/2786-5754-2023-4-154-164

10. Хромченко О. В. (2021). Формування готовності майбутніх спеціалістів до науково-дослідницької діяльності. Педагогіка формування творчої особистості у вищій та середній школі, (74), 183-185. http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/74/part_3/37.pdf

11. Щербань І., Савченко В. (2021). Сутність поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній та зарубіжній літературі. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи, 243(2), 240-247.

12. Atstsaury S., Hadiyanto H., & Supian S. (2023). Principal's Strategy to Improve Teachers Professional Competence. Munaddhomah: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam, 5(1), 1–10. <https://doi.org/10.31538/munaddhomah.v5i1.775>

13. Beaulieu M., Rebolledo C. & Lissillour R. (2024), "Collaborative research competencies in supply chain management: the role of boundary spanning and reflexivity", The International Journal of Logistics Management, Vol. 35 No. 2, pp. 305-331. <https://doi.org/10.1108/IJLM-07-2022-0277>

14. Lankina V. (2024). The conceptual and terminological characteristics of research competence. Humanities Science Current Issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers, 72(4), 69-73. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-4-12>

References:

1. Verhun I.V., Verhun R.V., Tryfonova O.M. Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti pid chas navchannia fizyky z vykorystanniam IKT [Formation of research competence in teaching physics using ICT]. Scientific notes. Series: Problems of methods of physical, mathematical and technological education. Kropyvnytskyi: V. Vynnychenko KDPU, 2016. Issue 10, Part 2. С. 35-39.

2. Haleta Ya. V. (2024). Metody formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti u maibutnikh vchyteliv istorii ta suspilstvoznachnykh dystsyplin [Methods of forming research competence in future teachers of history and social sciences]. Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences, 213, 372-377. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-213-373-377>.

3. Holovan M.S., Yatsenko V.V. Sutnist ta zmist poniattia "doslidnytska kompetentnist" [The essence and content of the concept of 'research competence']. Theory and methods of teaching fundamental disciplines in higher education: a collection of scientific papers. Kryvyi Rih: Publishing Department of NMetAU, 2012. Issue VII. С. 55-62.

4. Zakon Ukrainy Pro osvitu [Law of Ukraine on Education]. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Istoriiia ta filosofiiia osvity v nezalezhnii Ukraini: kontroverzy suchasnoho naukovoho piznannia: zb. tez vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu, 8 chervnia 2021 r., m. Kyiv, Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy [History and philosophy of education in independent Ukraine: contradictions of modern scientific knowledge: collection of abstracts of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation, 8 June 2021, Kyiv, Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine]. Kyiv : Pedahohichna Dumka, 2021. 246 c.
6. Makahon K. V. Diahnostyka hotovnosti pedahohiv do poshukovoi diialnosti. [Diagnostics of teachers' readiness for research activities]. Pedagogical innovations: ideas, realities, prospects: Collection of scientific papers. Issue 5. Editorial board: L.I. Danilenko (head editor) and others. K.: Logos, 2001. C. 66-74.
7. Serdiuk H. A. (2023). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vchyteliv ukrainskoi movy i literatury v umovakh voiennoho stanu [Development of Research Competence of Teachers of Ukrainian Language and Literature under Martial Law]. Scientific Journal of the Drahoman National Pedagogical University. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Prospects, 91, 211-216. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.44>
8. Sysoieva S. O. Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vykladachiv vyshchoi shkoly: navchalnyi posibnyk [Development of Research Competence of Higher Education Teachers]: a textbook. K.: EDELWEIS Publishing Enterprise LLC. 2016. 156 c.
9. Stryzhak D. O., Shyian N. I., Stryzhak S. V., & Kryvoruchko A. V. (2023). Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti uchniv pry vyvchenni khimii [Formation of students' research competence in the study of chemistry]. Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Theory and methods of teaching natural sciences, 4, 154-164. DOI: 10.31652/2786-5754-2023-4-154-164
10. Khromchenko O. V. (2021). Formuvannia hotovnosti maibutnikh spetsialistiv do naukovo-doslidnytskoi diialnosti [Formation of future specialists' readiness for research activities]. Pedagogy of Formation of Creative Personality in Higher and Secondary School, (74), 183-185. http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/74/part_3/37.pdf.
11. Shcherban I., Savchenko V. (2021). Sutnist poniattia «doslidnytska kompetentnist» u vitchyzniani ta zarubizhnii literature [The essence of the concept of 'research competence' in domestic and foreign literature]. Psychological and Pedagogical Problems of the Modern School, 243(2), 240-247.
12. Attsaury S., Hadiyanto H., & Supian S. (2023). Principal's Strategy to Improve Teachers Professional Competence. Munaddhomah: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam, 5(1), 1–10. <https://doi.org/10.31538/munaddhomah.v5i1.775>
13. Beaulieu M., Rebolledo C. & Lissillour R. (2024), "Collaborative research competencies in supply chain management: the role of boundary spanning and reflexivity", The International Journal of Logistics Management, Vol. 35 No. 2, pp. 305-331. <https://doi.org/10.1108/IJLM-07-2022-0277>
14. Lankina V. (2024). The conceptual and terminological characteristics of research competence. Humanities Science Current Issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers, 72(4), 69-73. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-4-12>